

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розглянуто функції, специфіку, сучасні форми інформаційного забезпечення бюджетної політики України та шляхи розвитку цього забезпечення в умовах бюджетної реформи.

Ключові слова: бюджетна політика, інформаційне забезпечення, облік, статистика, аналіз, інтернет.

Ефективність бюджетної політики держави у першу чергу залежить від її інформаційного забезпечення. Наявність необхідної інформації, з одного боку, дає можливість кількісно виміряти, а з другого – якісно оцінити показники, що характеризують розподільчі процеси у суспільстві і використати отримані результати в управлінні соціально-економічним розвитком держави. Саме за допомогою економічної інформації можна відобразити соціально-економічні явища, що відбуваються у державі, спрогнозувати найважливіші завдання у всіх сферах діяльності, включаючи й бюджетну, сформулювати основні засади бюджетної політики.

Окремі аспекти інформаційного забезпечення бюджетної політики в Україні розглядаються такими вітчизняними вченими як С. Булгакова, О. Ковалюк, С. Мочерний, С. Юрій та інші. Деякі питання, пов'язані з цими проблемами розкриті у періодичній літературі. Вчені і практики розглядають фінансову інформацію як результат розвитку економічної науки і водночас вихідну базу розвитку науки, основу для фінансового аналізу, бюджетного планування і контролю, управління бюджетним процесом.

Поряд з цим в інформаційному забезпеченні бюджетної політики України мають місце окремі невирішені проблеми. Так, відсутня єдина методика розрахунку макроекономічних показників, що негативно відображається на якості і точності інформації, бухгалтерський облік розділений на окремі види, що спотворює інформацію, наявними є різні види звітності, переповнення звітності великим обсягом показників, Більшість показників, фінансової інформації є конфіденційними, вони не аналізуються, у державі не створений банк наукових розробок, пропозицій та рекомендацій вітчизняних вчених щодо удосконалення фінансових відносин, результати наукових досліджень не реалізуються на практиці, що негативно відображається на формуванні і реалізації бюджетної політики в Україні. Цим обумовлено вибір теми та актуальність дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних підходів до інформаційного забезпечення бюджетної політики в Україні та формулюванні окремих рекомендацій, пов'язаних з удосконаленням цього забезпечення у сучасних умовах.

Зважаючи на те, що за допомогою бюджетної політики закладається фінансова основа для виконання державою своїх функцій, а від її раціональності залежить рівень соціально-економічного розвитку суспільства, при розробці та реалізації цієї політики органи державної влади, державного управління та місцевого самоврядування зобов'язані враховувати чинники об'єктивного і суб'єктивного характеру. До таких чинників відноситься фінансова, а у її складі бюджетна інформація. Від якості цієї інформації залежить формування стратегічних орієнтирів бюджетної політики, а також тактичні дії, пов'язані з її реалізацією. У зв'язку з цим, враховуючи окремі пропозиції вітчизняних вчених [1, 702; 2, 224-260; 3, 83-89; 4, 48-61], на нашу думку, можна сформулювати наступні принципи вимоги до бюджетної інформації: достовірність, реальність, повнота, системність, достатність, своєчасність, доступність, зрозумілість, оптимальне поєднання конфіденційності, прозорості і наочності, єдність, раціональність, спадкоємність, безперервність оновлення, зіставлювальність, надійність, узгодженість; адекватність явищам і процесам, що вивчаються. Визначення і перелік цих підходів має ґрунтуватися на засадах економічної теорії та фінансової науки з урахуванням найважливіших цілей бюджетної політики держави.

Кількісні і якісні бюджетні потоки у державі відображаються такими формами інформаційного забезпечення, як бухгалтерський облік і звітність, статистика, обстеження, засоби масової інформації, фінансова наука, інтернет. Крім цього, джерелом інформаційного забезпечення може бути й усна інформація. Усі перераховані форми удосконалюються у міру розвитку та реформування соціально-економічних відносин в Україні, нагромаджуючи при цьому як позитивні зрушення, так й недоліки і проблеми, що відображається на ефективності сучасної бюджетної політики держави.

Внаслідок своєї специфіки, найповнішу інформацію можна отримати на основі даних бухгалтерського обліку і звітності. За умови досконалої організації бухгалтерського обліку інформація буде достовірною, точною, своєчасною і повною. На відміну від оперативного і статистичного, бухгалтерський облік відрізняється безперервністю і систематизованістю. Бухгалтерський облік як система безперервного відображення коштів і фінансового-господарських процесів суб'єктів

господарювання, органів влади, місцевого самоврядування, характеризується чітким документуванням всіх операцій, переважним використанням вартісних показників, систематичним проведенням бухгалтерських операцій та їх узагальненням у балансах і звітах, інвентаризацією товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і розрахунків.

У методологічному й організаційному плані бухгалтерський облік в Україні розподілений на податковий, фінансовий, управлінський та бюджетний. Кожен з цих видів обліку має своє призначення, мету, завдання, методи та прийоми. На нашу думку, такий поділ не можна вважати виправданим, оскільки це не відповідає вимогам ринкової економіки і світовим стандартам. Так, наприклад, паралельне ведення податкового і фінансового обліку є результатом існування командно-адміністративної системи, спрямованої на вирішення фіскальних питань, тоді як ринкова система обліку мала б задовольнити потреби фінансових ринків. Сучасні стандарти бухгалтерського обліку в Україні не повністю враховують інтереси користувачів інформації (інвесторів, кредиторів, акціонерів), а також іноземних акціонерів. Тому найважливішим завданням для України, на нашу думку, є опанування методами використання фінансової інформації за світовими стандартами бухгалтерського обліку, розробка нових стандартів обліку, максимально наближених до світових і ліквідація податкового обліку, що не відповідає принципу єдиної інформації.

Наявність окремих видів обліку, розмаїття користувачів інформації обумовили існування різних видів звітності, включаючи фінансову, податкову, бюджетну, статистичну тощо. Основними недоліками такої звітності є дублювання показників, дуже великий обсяг (особливо це стосується податкової і бюджетної звітності), наявність другорядних показників (податкова, статистична звітність), що негативно відображається як на роботі суб'єктів звітності, так і користувачів. У більшості випадків результати звітності носять конфіденційний характер, звітна інформація не аналізується у повному обсязі і не використовується для прийняття управлінських рішень.

Поряд з обліковою та звітною інформацією для формування та реалізації бюджетної політики дуже важливою є статистична інформація. Вона включає як сукупність окремих макроекономічних показників, так і показників, які безпосередньо характеризують стан бюджетних відносин, динаміку, обсяги, структуру доходів і видатків бюджету тощо. Статистичні матеріали використовуються при розробці бюджетної стратегії і тактики держави, у бюджетному процесі та в організації безпосереднього управління бюджетними відносинами, яке включає: збір й аналітичну обробку інформації щодо визначних індикаторів стану бюджетних відносин; постійний моніторинг індикаторів бюджетних відносин; аналіз умов і чинників, які впливають на виконання бюджетів; визначення можливих «взузьких місць» та загроз бюджетним відносинам; прогнозування умов і дії чинників, які впливають на стан бюджетних відносин; розробку і здійснення конкретних заходів щодо подальшого забезпечення удосконалення бюджетного процесу і бюджетної політики.

Статистична інформація й інформаційне забезпечення бюджетного процесу та бюджетної політики є необхідним елементом державотворення. У зв'язку з цим моніторинг, аналіз та огляд бюджетної інформації мають формуватися фінансовим апаратом держави та органами державної статистики і повинні включати: проект Основних напрямів бюджетної політики держави на наступний бюджетний рік; звіт про поточні результати виконання бюджетів; рекомендації щодо можливих змін у бюджетах; прогноз грошових надходжень до бюджетів; аналіз використання бюджетних коштів; рекомендації щодо орієнтирів бюджетної політики на перспективу.

Основними недоліками сучасної статистичної інформації є відсутність у державі єдиної методики визначення макроекономічних показників, детальних систематичних (щомісячних, щоквартальних) статистичних оглядів виконання бюджетів у засобах масової інформації. Ці та інші недоліки негативно відображаються на ефективності бюджетної політики. Тому невідкладним завданням, на нашу думку, мало б бути розроблення та узгодження у державі єдиних підходів та методики розрахунку найважливіших статистичних, особливо макроекономічних показників, створення ефективної системи моніторингу та звітування щодо бюджетів усіх рівнів.

Важливими джерелами інформаційного забезпечення бюджетної політики є також практичні обстеження, наукові дослідження, матеріали, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі. Незважаючи на достатній обсяг теоретичних та практичних результатів наукових розробок, велику кількість практичних рекомендацій фахівців з фінансів, в Україні не створено органу, який формував би банк даних таких пропозицій, займався б їх аналізом, узагальненням та рекомендацією до впровадження. Україна є однією з небагатьох держав світу, яка не використовує надбання вітчизняної науки для соціально-економічного зростання, включаючи формування раціональної бюджетної політики. Тому, на нашу думку, було б доцільно створити при Міністерстві фінансів України (у Науково-дослідному інституті) підрозділ, працівники якого могли б сформувати і систематично поповнювати банк наукових розробок і пропозицій, що стосуються організації та удосконалення фінансової системи, аналізувати ці пропозиції і рекомендувати їх до впровадження.

Новітнім джерелом інформаційного забезпечення бюджетної політики в Україні є інтернет. Сучасні інтернет-технології сприяли формуванню глобального електронного середовища як для економічної діяльності у цілому, так і для формування стратегічних і тактичних засад бюджетної політики зокрема.

Інформація, отримана з Інтернету має низку переваг: низькі витрати, пов'язані з отриманням і передачею інформації; залучення широкого кола працівників до роботи з інформацією; поліпшення координації діяльності груп спеціалістів у роботі з інформацією; широка доступність та швидкість отримання і передачі інформації. Поряд з цим, використання інтернет має низку недоліків, пов'язаних у першу чергу із безпекою документів, недостовірністю окремих даних та відсутністю відповідальності за її неточність з боку окремих власників, складністю реалізації авторських прав, комерціалізацією, яка полягає у скороченні дослідницької інформації і розширенні рекламної. Однак, незважаючи на ці недоліки, роль Інтернету в інформаційному забезпеченні бюджетної політики зростатиме.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Фінансова, а у її складі бюджетна інформація, є основою формування та реалізації бюджетної політики держави. Тому, на думку автора, ця інформація повинна формуватися з урахуванням наступних принципів вимог: достовірність, реальність, повнота, системність, достатність, своєчасність, доступність, зрозумілість, оптимальне поєднання конфіденційності, прозорості і наочності, єдність, раціональність, спадкоємність, безперервність оновлення, зіставлювальність, надійність, узгодженість, адекватність явищам і процесам, що вивчаються. Визначення і перелік цих підходів має ґрунтуватися на засадах економічної теорії та фінансової науки з урахуванням найважливіших цілей бюджетної політики держави.
2. До найважливіших форм інформаційного забезпечення бюджетної політики автор відносить бухгалтерський облік і звітність, статистику, обстеження, засоби масової інформації, фінансову науку, інтернет, які удосконалюються з розвитком суспільства, нагромаджуючи при цьому як позитивні, так і негативні якості.
3. З метою удосконалення інформаційного забезпечення бюджетної політики автор пропонує:
  - 3.1. Запровадити в Україні методи використання фінансової інформації за світовими стандартами бухгалтерського обліку, розробити нові стандарти обліку, максимально наближені до світових, і ліквідувати податковий облік, що не відповідає принципу єдиної інформації.
  - 3.2. Скоротити обсяги звітної інформації (податкової, бюджетної, статистичної) до оптимальних розмірів, вилучивши з неї зайву інформацію.
  - 3.3. Розробити та узгодити на загальнодержавному рівні єдині підходи та методики розрахунку найважливіших статистичних, особливо макроекономічних показників, створити ефективну систему моніторингу та звітування щодо бюджетів усіх рівнів.
  - 3.4. Створити при Міністерстві фінансів України (у Науково – дослідному інституті) підрозділ, працівники якого могли б сформувати і систематично поповнювати банк наукових розробок і пропозицій, що стосуються організації та удосконалення фінансової системи, аналізувати ці пропозиції і рекомендувати їх до впровадження.

Ці та інші пропозиції, на нашу думку, сприятимуть удосконаленню інформаційного забезпечення бюджетної політики в Україні.

Література

1. *Економічна енциклопедія: У трьох тт. Т.1/ Ред кол.: С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – К.: Академія, 2000. – 864 с.*
2. *Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): Монографія. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені І. Франка, 2002. – 396 с.*
3. *Формування і функціонування бюджетної системи України: Монографія / С. О. Булгакова, О. Т. Колодій, Л. В. Єрмоленко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К.: Книга, 2003. – 344 с.*
4. *Юрій С. І., Дем'янишин В. Г., Буздуган Я. М. Антологія бюджетного механізму: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.*